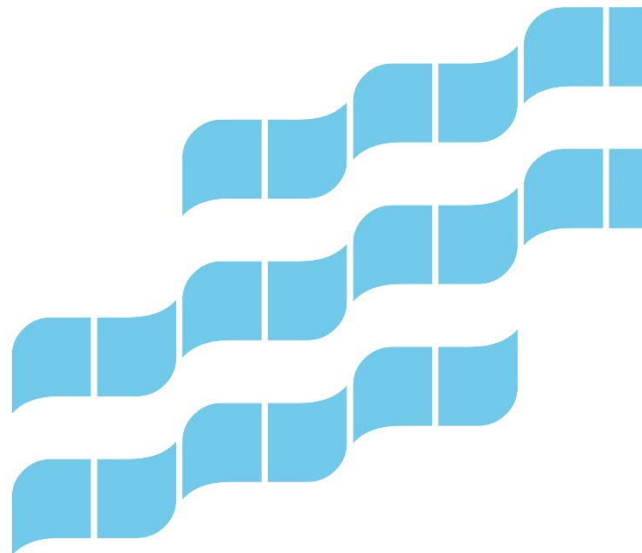
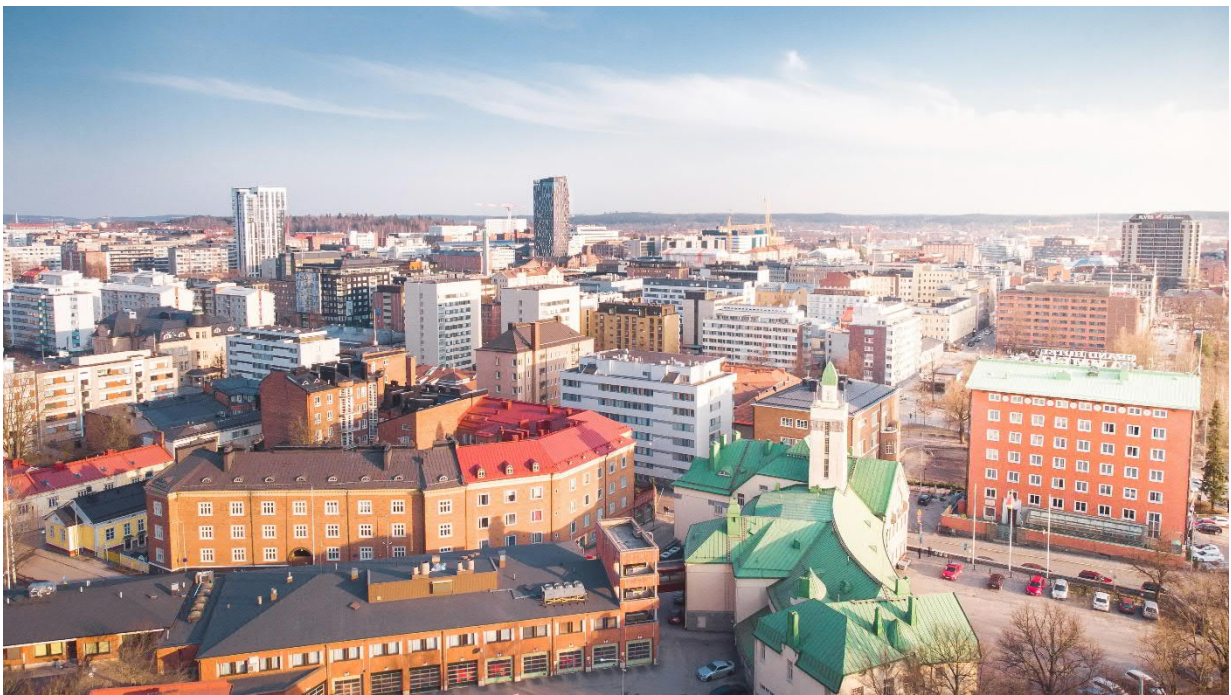

TAMPERE.
FINLAND

ASUNNOTTOMUUDEN PUOLITTAMISEN TOIMENPIDEOHJELMA 2020–2022

Tampereen kaupunki, 29.9.2020

29.9.2020

Sisällys

1	Tiivistelmä.....	3
2	Nykytilanteen kuvaus ja asunnottomuustyön taustaa.....	4
2.1	Asuntopolitiikka asunnottomuustyön strategisena tukena.....	5
2.2	Asumispalvelujen ja tuetun asumisen palvelujen nykytilanne	7
2.2.1	Asunnottomuustyön kohderyhmät, asumismuodot ja tuen tarve.....	7
2.3	Muutoslaboratoriotyöskentely loi suuntaviivoja toimenpideohjelmalle	8
3	Toimenpideohjelman tavoitteet.....	10
3.1	Asunnottomille osoitettavat asunnot.....	10
3.2	Matalan kynnyksen ja liikkuvan tuen sosiaali- ja terveystyöpalvelujen kehittäminen	11
3.3	Vuokra-asukkaiden talous- ja asumisen ongelmien ennalta ehkäiseminen.....	12
3.3.1	Asumisneuvonnan riittävän saatavuuden varmistaminen asumismuodosta riippumatta.....	12
3.3.2	Talouden neuvola.....	13
3.3.3	Talous- ja asumistaitoja tukeva ryhmätoiminta	13
3.3.4	Nuorten asumistaitojen kurssi	14
3.4	Erityisryhmien ja riskiryhmien huomioiminen asunnottomuustyössä.....	14
3.5	Toimijoiden välisen yhteistyön vahvistaminen	16
4	Toimenpideohjelman tavoitteiden seuranta ja arviointi	17

Kannen kuva © Visit Tampere Oy

Viiteaineisto:

Askelia asunnottomuuden puolittamiseen, 2020. Tampereen asunnottomuustyön Muutoslaboratorion toimenpide-ehdotukset asunnottomuustyön tueksi ja pohjaksi 9.3.2020. Julkaisematon

Asumissosiaalisen työn opas työntekijöille, 2019. Koonnut Sonja Hokkanen, Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki (AKU) hanke. <https://www.ara.fi/download/noname/%7B862A4AEE-87CD-4EAD-A8CA-1D91E30D2FAC%7D/154199>

Asunto ensin -sivusto, <https://asuntoensin.fi/>

Asunto ensin 2.0 Tehdään yhdessä jokaiselle mahdollisuus. EHDOTUS ASUNNOTTOMUUSTYÖN POHJAKSI 2020-LUVUN SUOMESSA 3.3.2020 MUUTOSLABORATORIOTYÖRYHMÄ

<https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/03/EHDOTUS-ASUNNOTTOMUUSTYÖN-POHJAKSI-2020-LUVUN-SUOMESSA.pdf>

29.9.2020

1 Tiivistelmä

Tampereen kaupunki on osallistunut Ympäristöministeriön kutsumana valtiosihteerien pyöreän pöydän istuntoihin yhteistyöohjelman käynnistämiseksi tavoitteena puolittaa asunnottomuus. Sanna Marinin hallitus on asettanut valtakunnalliseksi tavoitteeksi asunnottomuuden puolittamisen vuoden 2022 loppuun mennessä. Hallituksen asuntopolitiikkaa koskevilla kirjauksilla tavoitteena on poistaa asunnottomuus kahden vaalikauden aikana. Asunnottomuus väheni Tampereella vuosien ajan, mutta se kääntyi nousuun vuonna 2018. Tampereella arvioitiin marraskuussa 2019 olevan 323 yksinelävää asunnotonta.

Asunnottomalla tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole omaa vuokra tai omistusasuntoa. Pitkäaikaisasunnoton on henkilö, jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi yli vuoden mittaiseksi tai asunnottomuutta on esiintynyt toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana. Yhteiskunnallisena ongelmana asunnottomuus on muuttanut muotoaan, sillä asunnottomuusriski koskee aiempaa laajempia ihmisryhmiä ja liittyy yhä enemmän taloudellisiin ongelmiin. Erityisesti nuorten syrjäytymiseen liittyvä asunnottomuus on uhka, jonka torjuminen vaatii uusia ratkaisuja. Asunnottomuuden kasvun taustalla on useita tekijöitä, kuten yleinen velkaantumisen kasvu, perusturvan heikennykset, toimeentulotuen siirto Kelaan ja Tampereella väestönkasvun myötä kasvaneet asiakasmäärät sosiaali-, päihde- ja mielenterveys- sekä asumispalveluissa, mikä on vaikuttanut palveluiden saatavuuteen. Vuonna 2019 kaupungin väkiluku kasvoi noin 2800 asukkaalla. Tampere on muuttovoittokaupunki, ja muuttajissa opiskelijoiden ja pienituloisten osuus on korostunut. Tampereen väestönkasvu ja asuntotuotanto ovat kasvaneet huomattavasti aiempia vuosia suuremmiksi.

Ympäristöministeriön tavoitteiden mukaan asunnottomuuden ehkäiseminen pyritään ottamaan huomioon muun muassa MAL-sopimuksissa ja erityisryhmien asumisen kehittämisessä. Tampereen erityisryhmien palveluasumisen palveluverkkosuunnitelma hyväksyttiin 7.5.2020 Sosiaali- ja terveyslautakunnassa ja se sisältää myös mielen-terveys- ja päihdekuntoutujien palveluasumisen. Tampereen kaupunkiseudun MAL4-sopimuksessa on neuvoteltu kaupunkiseudun yhteinen vastuu kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon riittävästä uudistuotannon määrästä. MAL4-sopimus astuu voimaan vuonna 2020 ja sen mukaan tulee valmistua 573 kohtuuhintaista asuntoa vuodessa. Kohtuuhintaisen asuntotuotannon määrä ja kuntaosuudet tarkistetaan Asuntopoliittisen ohjelman päivityksessä, missä tavoitteena on suhteellisen osuuden nostaminen. MAL4-sopimuksen mukaan asunnottomuuden syihin tartutaan ennakoivilla toimilla ja asunnottomuuteen joutuneiden tarpeita käsitellään seudullisesti. Tampereen kaupunkiseudun kunnat tavoittelevat asunnottomuuden puolittamista sopimuskaudella. Asunnottomuuden poistamiseksi laaditaan seudullinen tilannekuva ja toimenpiteet.

Valtakunnallisen asunnottomuuden puolittamisen yhteistyöohjelman tavoitteita edistetään Tampereen asunnottomuuden puolittamisen toimenpideohjelmassa. Tampereen toimenpideohjelman tavoitteet ovat:

- Asunnottomille osoitetaan 200 asuntoa vuosittain toimenpideohjelmakaudella vuosina 2021 ja 2022.
- Kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä kaupunkikonsernin ja muiden vuokra-asuntoyhteisöjen kanssa, jotta turvataan asuntojen saaminen kohderyhmälle
- Kaupungin erityisryhmien asumisen yhteistyöryhmässä varmistetaan asemakaavoitusohjelmiin ja tontinluovutuksen ohjelmointiin vietävät ja tontinluovutuksen kautta mahdollistettavat asunnot sekä asumispäivystys- että asumisyksikkötyyppiselle rakentamiselle että tontinluovutus sellaiselle yleishyödylliselle asuntotuotannolle, missä kaupunki tontinluovutusehtona suosii hakijaa, joka tekee yhteistyötä kaupungin kanssa sosiaalisen asuttamisen asukasvalinnan osalta, kohderymänä päihde- ja mielenterveyskuntoutu- jat sekä asunnottomuustaustaiset.
- Kaikkiaan kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon runsas, jatkuva tuotanto
- Matalan kynnyksen ja liikkuvan tuen sosiaali- ja terveyspalvelujen kehitetään osana Tulevaisuuden sosi- aali- ja terveyskeskusohjelmaa. Hyvinvointi- ja sote-keskuksiin viedään aikuissosiaalityön ja asumisneu- vonnan palveluja, joihin liitetään moniammatillinen liikkuva tuki. Tavoitteena on sekä ennaltaehkäistä ja puuttua varhain asumisen ongelmiin että tarttua kriisiytyneisiin tilanteisiin nopeasti.

29.9.2020

- Vuokra-asukkaiden talous- ja asumisen ongelmia ennalta ehkäistään. Yleistä asumisneuvontaa lisätään ja se viedään lähipalveluihin, kuten hyvinvointikeskuksiin. Monialaista verkostotyötä vahvistetaan ja asuminen puheeksi -työvälineet ja asumissosiaalinen orientaatio tehdään tutuksi kaupungin eri palveluissa, kuten terveys- ja työllisyyspalveluissa ja oppilaitoksissa. Talousneuvola, taloussosiaaliryhmät ja Nuorten asumistaidot -kurssi juurrutetaan pysyviksi työmuodoiksi. Vuokravelkaisten maksusuunnitelmakokeilua laajennetaan vuokrataloyhteisöjen ja asumisneuvonnan välillä.
- Erityisryhmät ja riskiryhmät huomioidaan asunnottomuustyössä. Palveluja kehitettäessä otetaan huomioon muun muassa nais erityisyys, nuoret, maahanmuuttajat ja liikkuva väestö sekä rikostaustaiset.
- Toimijoiden välistä yhteistyötä vahvistetaan: Asunnottomuuden puolittamisen yhteistyöryhmä ja asunnottomuustyön verkosto kokoontuvat säännöllisesti. Poikkihallinnollinen ja ylisektorinen yhteistyö takaa toimenpideohjelman tuloksellisuuden.

2 Nykytilanteen kuvaus ja asunnottomuustyön taustaa

Sanna Marinin hallitus on asettanut valtakunnalliseksi tavoitteeksi asunnottomuuden puolittamisen vuoden 2022 loppuun mennessä. Hallituksen asuntopolitiikkaa koskevissa kirjauksissa tavoitteena on poistaa asunnottomuus kahden vaalikauden aikana. Hallitusohjelmassa asetetaan tavoitteeksi kiinnittää erityistä huomiota asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseen sekä asunnottomuuden ennalta ehkäisyyn, painopistealueina nuoret ja maahanmuuttajat. Tampereen kaupunki on osallistunut Ympäristöministeriön kutsumana valtiosihteerien pyöreän pöydän istuntoihin yhteistyöohjelman käynnistämiseksi. Yhteistyöohjelman tavoitteet asunnottomuuden puolittamiseksi ovat: lisätään kohtuuhintaisten ja valtion tukemien asuntojen tarjontaa asunnottomille pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa; vahvistetaan asunnottomuustyötä ja siihen liittyvää osaamista kuntien peruspalveluissa; parannetaan asumisneuvonnan saatavuutta ja vakiinnutetaan toimijoiden yhteistyö erityisesti kunta- ja aluetasolla.

Tampereen kaupunki on osallistunut valtakunnallisiin asunnottomuusohjelmiin PAAVO I -kaudesta, eli vuodesta 2008 lähtien. PAAVO-ohjelmakaudella omaksuttiin asunto ensin (housing first) -periaate, jota alettiin soveltaa systemaattisesti kehittämistyön viitekehystenä. Periaatteen mukaan asunto on perusoikeus, jota ei tarvitse ansaita. Asunto ensin -periaatteen mukaan ensin tulee turvata asunnottomalle asuminen ja tämän jälkeen muut palvelut. Kuten Suomessa yleisesti, myös Tampereella, on periaatteen myötä siirrytty lyhytaikaisista majoitusratkaisuihin kohti vuokrasuhteista asumista. PAAVO I - ja PAAVO II -kausilla tämä tarkoitti päihteet sallivia tai päihteettömiä asumisyksiköitä, joita perustettiin Tampereelle useita. Hervantaan rakennettiin asumispäivystys- ja tukiasumisyksikkö ja kaupungin keskustaan avattiin päihtyneiden päivätoimintakeskus Huoltsu. Lisäksi perustettiin liikkuvan tuen mielenterveys- ja päihdetyön kotipartio sekä luotiin sosiaalitoimen, asuntotoimen ja kaupunkikonserniin kuuluvien vuokra-asuntoyhteisöjen välille yhteistyöryhmiä, jotka ovat toiminnassa edelleen. Muun muassa näillä toimenpiteillä pitkäaikaisasunnottomien määrä laski vuoden 2008 146 pitkäaikaisasunnottomasta vuoden 2019 29 pitkäaikaisasunnottomaan.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ja vähentämiseen liittyvä kehittäminen on ollut Tampereella suunnitelmallista ja tuloksellista; asunnottomien lukumäärä väheni systemaattisesti vuosien ajan. Vuosina 2016–2019 Tampere oli mukana kansallisessa AUNE-ohjelmassa, jonka painopiste oli asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä. Tällöin kehitettiin erityisesti asumisneuvontatoimintaa ja asuminen puheeksi -työkaluja ja -koulutuksia. Lisäksi Tampere osallistui ARA:n tukemaan Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat -hankkeeseen (AKU-hanke). Asunnottomuusohjelmien myötä luotiin erilaisia toimintamalleja ja käytäntöjä asunnottomuuden vähentämiseksi ja ehkäisemiseksi. Vuodesta 2018 lähtien Tampere on ollut mukana ASTA-hankkeessa, eli Vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäisy -hankkeessa, jossa on kehitetty asumisneuvonnan ja talousneuvonnan työmuotoja. Ominaista

29.9.2020

Tampereen toimintatavalle on ollut hallinnonalojen ja vuokra-asuntoyhteisöjen välinen yhteistyö, mikä on osoittautunut tehokkaaksi tavaksi ratkaista asunnottomuuden kaltaista monisyistä ja monimutkaista yhteiskunnallista ongelmaa.

Asunnottomalla tarkoitetaan henkilöä, jolla ei ole omaa vuokra tai omistusasuntoa. Pitkäaikaisasunnoton on henkilö, jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä sosiaalisten tai terveydellisten syiden vuoksi yli vuoden mittaiseksi tai asunnottomuutta on esiintynyt toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana¹. Tampereen kaupunki on laatinut vuosittain arvion tamperelaisten asunnottomien lukumäärästä osana Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) asunnottomuusselvitystä. Marraskuussa 2018 kerättyjen tietojen perusteella arvioitiin Tampereen asunnottomuuden kääntyneen kasvuun pitkäaikaisen vähentymisen jälkeen. Muutos ei ollut suuri, mutta suunnanmuutos koettiin merkittävänä. Arvion mukaan asunnottomien määrä Tampereella on edelleen alhaisella tasolla verrattuna valtakunnalliseen kehitykseen. Asunnottomuuden arvioidaan lisääntyneen, mutta kymmenen vuoden takaisin lukemiin verrattuna määrä on Tampereella puolittunut. Marraskuun 15. päivä 2019 -tilanteesta tehdyssä tarkastelussa Tampereella arvioitiin olevan 323 yksinelävää asunnotonta, kun heitä oli vuotta aikaisemmin 230. Yksinelävistä asunnottomista 76 oli naista, alle 25-vuotiaita oli 72 ja maahanmuuttajataustaisia oli 48 henkilöä. Lisäksi asunnottomia perheitä oli 7. Selvityksen mukaan pitkäaikaisasunnottomia oli 29, eli edelliseen vuoteen verrattuna heitä oli yli puolet vähemmän. Laskentatapa muuttui edelliseen vuoteen verrattuna, sillä 2019 pitkäaikaisasunnottomiksi laskettiin ARA:n ohjeen mukaisesti vain pitkittyneen asunnottomuuden lisäksi päihde-, mielenterveys- tai velkaongelman omaavat ja / tai hoidon piirissä olevat henkilöt.

Yhteiskunnallisena ongelmana asunnottomuus on muuttanut muotoaan, sillä asunnottomuusriski koskee aiempaa laajempia ihmisryhmiä ja liittyy yhä enemmän taloudellisiin ongelmiin. Erityisesti nuorten syrjäytymiseen liittyvä asunnottomuus on uhka, jonka torjuminen vaatii uusia ratkaisuja. Asunnottomuus on myös muuttanut muotoaan siten, että yhä suurempi osa asunnottomuudesta on piiloasunnottomuutta. Asunnottomuuden kasvun taustalla on useita tekijöitä, kuten yleinen velkaantumisen kasvu, perusturvan heikennykset, toimeentulotuen siirto Kelaan ja Tampereella väestönkasvun myötä kasvaneet asiakasmäärät sosiaali-, päihde- ja mielenterveys- sekä asumispalveluissa, mikä on vaikuttanut palveluiden saatavuuteen.

2.1 Asuntopolitiikka asunnottomuustyön strategisena tukena

Asunnottomuuden lisääntymiseen Tampereella voi vaikuttaa muun muassa voimakas väestönkasvu ja siitä aiheutuva asuntojen kysyntä sekä vapaarahoitteisen vuokra-asuntokannan vuokratason nousu. Tampereen väestönkasvu alkoi kiihtyä merkittävästi vuonna 2016., jonka jälkeen se on ollut noin 3000 asukasta vuosittain². Tampere on muuttovoittokaupunki, ja muuttajissa opiskelijoiden ja pienituloisten osuus on korostunut. Tampereen väestönkasvu ja asuntotuotanto ovat kasvaneet huomattavasti aiempia vuosia suuremmiksi³. Kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja on valmistunut lukuisasti, mutta ei kuitenkaan MAL-sopimuksen tavoitteita vastaavasti. Useana vuonna

---

¹ Suomessa asunnottomiksi luokitellaan: ulkona tai ensisuojoissa nukkuvat; asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asuvat; erilaisissa laitoksissa asuvat (ihmiset, joilla ei ole asuntoa); vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa sekä tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuvat.

² Väestönkasvu oli vuonna 2017 n. 3 300 asukasta, vuonna 2018 n. 3 200 asukasta ja vuonna 2019 n. 2 800 asukasta.

³ Kun 2000-luvun alkupuolella Tampereen kokonaisasuntotuotanto oli keskimäärin 1 900 asuntoa vuodessa, niin vuonna 2017 valmistui noin 3 100 asuntoa, 2018 noin 3 600 asuntoa ja 2019 noin 4 100 asuntoa. Merkittävä osa viime vuosien asuntotuotannosta on päätynyt vapaarahoitteeseen vuokra-asuntokäyttöön.

29.9.2020

2010-luvulla asuntoja valmistui tarpeeseen nähden liian vähän. Vuonna 2019 valmistui 458 kohtuuhintaista vuokra-asuntoa, mutta MAL 3-sopimuksen mukaista 570 asunnon tavoitetta ei saavutettu. Vuonna 2020 kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja arvioidaan valmistuvan noin 620. MAL4-sopimus astuu voimaan vuonna 2020, ja sen mukaan kohtuuhintaisia asuntoja tulee valmistua 30 % kokonaisasuntotuotantotavoitteesta, eli 573 kohtuuhintaista asuntoa vuodessa.

Kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tuotannon kasvuun vaikuttaa merkittävimmin kaupungin kohdentama tontinluovutus yleishyödyllisille rakennuttajille. Tampereen kaupunki on usean vuoden ajan ohjelmoinut tonttihakut viideksi vuodeksi eteenpäin ja kohdentanut vuodesta 2017 alkaen tontinluovutusta ARA-tuotannolle julkisessa tonttihakussa. Tällä on suuri merkitys siihen, että kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon aloitukset ovat kasvaneet merkittävästi, ja vuonna 2020 kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja valmistuu selvästi yli MAL-sopimuksen tavoitetason. Vuoden 2020 ensimmäisellä puoliskolla ARA-asuntorakennushankkeiden rahoitushakemusten määrä Tampereella on edelleen merkittävästi lisääntynyt, mihin lienee vaikuttanut myös koronaepidemian aiheuttamaa taloustilanne. Omistusasuntotuotannon määrän pienentyessä ARA-rakennuttajilla on paremmat edellytykset saada tarjouspyyntöihinsä enemmän ja edullisempia tarjouksia rakennusliikkeiltä. Ympäristöministeriö nosti koronatilanteen elvytyskeinona ARA:n valtuuksia rahoittaa ARA-asuntojen rakentamista.

Kaikkien erityisryhmien palveluasumisen palveluverkkosuunnitelma hyväksyttiin toukokuussa 2020 sosiaali- ja terveyslautakunnassa. Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien sekä asunnottomuusuhan alla olevien henkilöiden asumispalvelujen palveluverkkosuunnitelma laaditaan ja päivitetään säännöllisesti kahden vuoden välein. Palveluverkkosuunnitelma käsitellään sosiaali- ja terveyslautakunnassa, ja se viedään tiedoksi asunto- ja kiinteistölautakunnalle. Jatkossa palveluverkkosuunnitelmassa esitetään tarpeet ja se, millä asumisen ja palveluiden toimenpiteillä tarpeisiin vastataan, asumisyksiköistä kotiin vietäviin palveluihin ja asumisratkaisujen koko kirjo. Palveluverkkosuunnitelmassa arvioidaan kohderyhmän asuntojen ja asumispalveluiden tarpeet ja ohjelmoidaan niiden toteutus. Vastikään toimintansa aloittaneen Erityisryhmien asumisen yhteistyöryhmän keskeisenä tehtävänä on seurata, että erityisryhmien palveluasumisen palveluverkkosuunnitelma toimeenpannaan.

Sosiaalisen asuttamisen kehittämiseksi Tampereella on käytössä useita yhteistyöfoorumeita, joissa on edustus sosiaalipalveluista, kaupunkikonsernin vuokra-asuntoyhteisöiltä ja kaupungin asuntopolitiikan vastuuyksiköstä (päällikötason asumisen yhteistyöryhmä PASSU, asumisen kehittämisryhmä ASSU ja asumisneuvonnan ohjausryhmä). Sosiaalisen vuokra-asumisen prosessia toteutettiin pilottina PAAVO II -ohjelmakaudella vuonna 2013-2015 ja varsinaisesti AUNE-ohjelmakaudella vuosina 2016 - 2018. Sosiaalisen vuokra-asumisen prosessi oli Tampereen kaupungin, Tampereen vuokratalosäätiön sr, Tampereen Vuokra-Asunnot Oy:n ja Kotilinnasäätiön sr yhteistyömalli sosiaaliseen asuttamiseen. Tavoitteena oli asuttaa erityistä tukea asunnon saamisessa ja asumisessa tarvitsevia henkilöitä. Vuokrataloyhteisöt osoittivat sovitun määrän asuntoja ja kaupunki järjesti asukkaille tuetun asumisen palvelun kotiin annettavana tukena. Yhteistyön osapuolten vastuista ja velvoitteista laadittiin vastuunjakotaulukko (palveluntuottaja, sosiaalityö, vuokranantaja ja asiakas). Sosiaalisen vuokra-asumisen prosessia ei jatkettu vuonna 2019, koska alkuvuodesta edettiin vielä maakuntauudistuksen suuntaan ja palveluiden järjestäjätaho oli vaihtumassa. Prosessissa nähtiin myös olevan monia kehittämiskohteita, kuten kohderyhmän selkiyttäminen, asukasvalinta kokonaisuutena, asumisen tuen riittävyteen liittyvät haasteet, kriisitilanteissa toimiminen sekä vastuiden jakautuminen. Samaan aikaan sosiaalisen vuokra-asumisen prosessiin pääperiaatteet nähtiin hyviksi, mutta erityisesti vuokra-asuntoyhteisöt toivoivat joustavampaa palvelutuotantoa sekä yhteistyön lisäämistä.

29.9.2020

2.2 Asumispalvelujen ja tuetun asumisen palvelujen nykytilanne

Maakunnallisena keskuskaupunkina Tampereella näkyy pääkaupunkiseudun tavoin asunnottomien ja asunnottomuusuhan alla elävien ihmisten hakeutuminen kaupunkiin ja sen palveluihin. Hervannassa toimiva asumispäivystys- ja tukiasumisyksikkö Tastu toimii jatkuvasti yli 100 prosentin käyttöasteella. Päihteet salliviin asumispalveluihin on jonoa. Myös päihteettömyyttä edellyttävissä tukiasumisyksiköissä on täyttä ja asumista leimaa asukkaiden tiheä vaihtuvuus. Asumisyksiköistä eteenpäin siirtyminen hajasijoitettuihin vuokra-asuntoihin ei toimi parhaalla mahdollisella tavalla joko siksi, ettei sopivaa asuntoa löydy tai siksi, ettei itsenäinen asuminen onnistukaan. Päihde- ja mielenterveyskuntoutujien ja asunnottomuustaustaisten asumispalveluiden tarvekartoitus ja asumispalveluverkon nykytilakartoitus laadittiin loppuvuodesta 2019, ja palveluverkkosuunnitelma hyväksyttiin huhtikuussa 2020 sosiaali- ja terveyslautakunnassa. Päihteet sallivissa tukiasumisyksiköissä, joita perustettiin erityisesti PAAVO-ohjelmakausilla, on asiakkaita syksyllä 2020 yhteensä 68. Kaupungin omassa Asumispäivystys- ja tukiasumisyksikkö Tastussa on 38 asiakasta tukiasumisessa. Lisäksi tamperelaisia päihde- ja mielenterveyskuntoutujia ja muita erityisen tuen tarpeessa olevia asiakkaita on lukuisissa tukiasumisyksikössä sekä Tampereella että muissa kunnissa. Tampereelle on suunnitteilla uusi kriisi- ja tilapäisasumisen tarkoitettu asumisyksikkö, koska Hervannassa sijaitseva Tastu on ollut jatkuvasti liian täynnä. Lisää haastetta asumisyksiköiden riittävyyteen aiheuttaa Kissanmaalla sijaitsevan Hipposkylän puutalokorttelin purku- ja uudelleenrakentaminen, joka käynnistyy vuonna 2021. Hipposkylän 160 asukasta tulee uudelleenasettaa vuoden 2020 ja 2021 aikana. Osa asukkaista ei kykene itsenäiseen tai hajasijoitettuun asumiseen, vaan tarvitsevat tukiasumipaikan. Nykyisten asumisyksiköiden osalta ongelmallista on ollut asuinympäristön muiden asukkaiden reagointi ja suhtautuminen päihteet salliviin asumisyksiköihin sekä toisaalta turvallisuuden takaaminen asumisyksiköiden asukkaille. Ympäristötyöhön tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota ja myös panostaa sekä yksiköiden sisäiseen että lähiympäristön turvallisuuteen. Päih-teisiin liittyy usein rikollisuutta ja väkivaltaa lieveilmiöinä, ja tähän ongelmaan tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja ja panostusta.

Tampereen kaupunki on satsannut jo vuosien ajan mittavasti itsenäisesti hajasijoitetussa asuntokannassa asuvien tuettuun asumiseen. Vuoden 2020 keväällä tuetun asumisen palvelua hankittiin ostopalveluna eri palveluntuottajilta yhteensä 525 asiakkaalle. Kenttä on laajentunut ja moninaistunut viime vuosina, eikä uusilla toimijoilla ole välttämättä aina tietotaitoa moniongelmaisen ihmisen tukemiseen. Nämä seikat ovat johtaneet luottamuksen heikentymiseen vuokranantajien, sosiaalitoimen ja asiakkaiden välillä. Tarvitaan uudenlaisia malleja vastaamaan muuttuneeseen tilanteeseen. Tulevassa tuetun asumisen kilpailutuksessa tulee ottaa huomioon vaikeasti asutettavien asiakkaiden kanssa työskentelyyn liittyvät erityispiirteet ja tarvittava erityisosaaminen.

Vuokrataloyhteisöjen ja kaupungin välisissä keskusteluissa on tunnistettu itsenäiseen asumiseen liittyviä ongelmia. Asunnottomuutta ennaltaehkäisevä ja asunnottoman asuttamisen tueksi tehtävä työ vaatii erityistä asiantuntemusta, sillä asunnon saamisen ja sosiaalitoimen tuen lisäksi asiakkailla on usein tarve mielenterveys- ja päihdepalveluille. Tampereen kaltaisessa suuressa kaupungissa nykyistä palvelujärjestelmää leimaa pirstaleisuus. Kun eri sektorit tuottavat palveluja erillään toisistaan, asiakkaan kokonaistilanne jää usein hahmottumatta. Vastuunotto hankalissa ja kriisiytyneissä tilanteissa on vaikeaa, mikäli vastuutahoja ei ole määritelty etukäteen. Toimenpideohjelmakaudella tulee löytää uusia ratkaisuja tähän, jotta asunnottomuus ei uusiutuisi ja vältettäisiin ne hädät, jotka voidaan yhteistyötä parantamalla välttää.

2.2.1 Asunnottomuustyön kohderyhmät, asumismuodot ja tuen tarve

Asunnottomien henkilöiden osalta on tunnistettu erilaisia kohderyhmiä, jotka tarvitsevat tuen tarpeensa mukaisesti erilaisia asumismuotoja ja tukitoimia. Yhden asunnottomien ryhmän muodostavat he, joiden asunnottomuus

29.9.2020

johtuu asunnon puuttumisesta. Heidän määränsä arvioidaan lisääntyneen Tampereella viime vuosina, ja erityisesti nuorten on havaittu muuttavan Tampereelle tuttavien tai sukulaisten luokse ja olevan kirjoilla poste restante -osoitteessa. He tarvitsevat ensisijaisesti kohtuuhintaisen asunnon joko ARA-tuotannosta tai yksityisiltä vuokra-asuntomarkkinoilta. On kuitenkin havaittu, että erityisesti nuorten kohdalla usein tarvitaan ohjausta ja neuvontaa sekä asunnon hakemiseen että asumisvelvoitteisiin liittyen. Tälle kohderyhmälle on toteutettu erilaisia asumisen infoja ja asumistaitojen kursseja. Myös asumisneuvontaa on hyödynnetty matalan kynnyksen tuen tarjoajana esimerkiksi Ohjaamolla.

Toisena asunnottomien kohderyhmänä ovat sellaiset henkilöt, joilla on asunnottomuuden lisäksi erilaisia arjenhallinnan pulmia, kuten päihde- ja mielenterveysongelmia, velkaantumista ja taloudellista ahdinkoa. He tarvitsevat asunnon lisäksi myös erilaisia tukitoimia. Usein yhden toimijan järjestämä tuki, kuten palveluntuottajan tarjoama tuettu asuminen, ei riitä, vaan tarvitaan myös sosiaali- ja terveystukitoimia. Sosiaalityöntekijän pitkäaikainen ja luottamukseen perustuva asiakassuhde on usein tarkoituksenmukainen, kun asunnoton henkilö saa asunnon ja aloittaa itsenäisen asumisen. Asiakkaalle laadittava asiakassuunnitelma sisältää yksilöllisten tarpeiden mukaisen kokonaisuuden erilaisia sosiaali-, terveys- ja vaikkapa talous- ja velkaneuvonnan tukitoimia.

Kolmantena asunnottomien kohderyhmänä ovat he, joiden asunnottomuus uusiutuu tai asuminen on jatkuvasti kriisiytymässä. Tähän ryhmään kuuluu niin sanottu asunnottomien kova ydin, joille ei riitä tavanomaiset tuen muodot ja ratkaisut. Heidän asumisensa saattaa olla päättynyt useita kertoja häätöjen tai vuokrasopimusten purkujen vuoksi. Taustalla voi olla väkivaltaista ja häiritsevää käyttäytymistä, hallitsemattomasta päihdekäytöstä johtuvaa epäsosiaalista käytöstä ja asunnon huonoa hoitoa ja jopa asuintaloon tai asuntoon kohdistuvaa ilkivaltaa. Osa vapautuvista vangeista kuuluu tähän kohderyhmään ja osa kohderyhmästä majoilee lyhyt- tai pitkäaikaisesti asunneuvostoyksikössä. Tämän kohderyhmän asuttamista hajasijoitettuihin vuokra-asuntoihin tulee harkita tarkoin ja suunnitella huolella. Usein asuttaminen vaatii pitkäjänteistä luottamuksen synnyttämistä asiakkaan kanssa ja riittävien tukitoimien huolellista räätälöintiä. Tälle kohdejoukko on Tampereella suunniteltu uudenlaista moniaikaista, liikkuvaa tukea, johon tulee liittää vahva erityistason psykiatrinen tai päihdepsykiatrinen konsultaatiomahdollisuus.

2.3 Muutoslaboratoriotyöskentely loi suuntaviivoja toimenpideohjelmalle

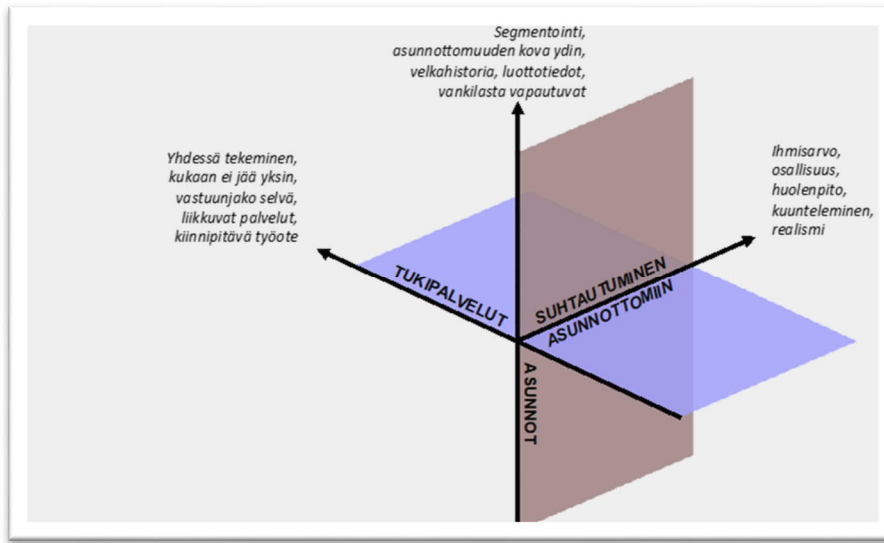
Asunnottomien määrän kasvuun 2018-2019 suhtauduttiin Tampereella vakavasti. Ratkaisuja lähdettiin etsimään muutoslaboratoriotyöskentelyn kautta. Muutoslaboratorio on Suomessa kehitetty tutkimuspohjainen kehittämismenetelmä, jolla tuetaan vaativien toimintatapamuutosten osallistavaa suunnittelua ja ylisektoraalista oppimista. Tampereen asunnottomuustyön muutoslaboratorio toteutettiin professori Annalisa Sanninon johtaman Tampereen yliopiston tutkijaryhmän ohjauksella. Sama tutkijaryhmä ohjasi myös Ruusulankadun asumisyksikössä Helsingissä toteutetun Muutoslaboratorion ja valtakunnallisen Asunto ensin 2.0 muutoslaboratorion.

Tampereen Muutoslaboratoriossa tuotettiin ehdotuksia asunnottomuuden puolittamisen toimenpideohjelman tueksi. Ehdotukset kohdistettiin päätöksentekijöille, viranomaisille ja asunnottomuustyön käytännön toteuttajille. Yhteensä 25 ehdotusta koottiin Askelia asunnottomuuden puolittamiseksi -dokumenttiin, joka julkistettiin 9.3.2020 järjestetyssä seminaarissa Tampereen kaupungin virastotalon valtuustosalissa.

Tampereen muutoslaboratoriossa tuotettiin visio Tampereen asunnottomuustyön lähikehityksen vyöhykkeestä (kuvio 1). Siinä asunnottomuustyön lähivuosien tavoitteet on kuvattu kolmella ulottuvuudella. Kuviossa 1 pysyvyyttä edustaa asuntojen saatavuuden vahvistamista, vasemmalle suuntautuva ulottuvuus edustaa tukipalvelujen kehittämistä ja oikealle suuntautuva pyrkimystä muuttaa yleistä asennoitumista asunnottomiin.

29.9.2020

Kuvio 1. Tampereen asunnottomuustyön lähikehityksen vyöhykkeen visio

Asuntojen saatavuuden ulottuvuudessa muutoslaboratorion osanottajat nostivat esiin asunnottomuuden moninaisuuden, josta seuraa tarve tunnistaa asunnottomien tai asunnottomuusvaarassa olevien eri segmentit, erityisesti niin sanottu asunnottomuuden kova ydin, eli asiakkaat, joiden asumisratkaisut ovat toistuvasti epäonnistuneet. Tällä ulottuvuudella korostettiin myös velka- ja talousongelmien kasvavaa vaikutusta asunnottomuuteen sekä vankilasta vapautuvien asuntoratkaisuja erityisen haastavina.

Tukipalvelujen ulottuvuudella muutoslaboratorion osanottajat nostivat esille tarpeen lisätä asunnottomuustyötä tekevien yhteistoimintaa sekä kirkastaa vastuunjako eri toimijoiden välillä. Todettiin tarve kehittää liikkuvia, asiakkaiden luo tulevia moniammatillisia palveluita sekä niin sanottua kiinnipitävää työtettä, jossa nimetty työntekijä seuraa ja tukee asiakkaan kuntoutumista laaja-alaisesti ja pitkäjänteisesti.

Asunnottomiin suhtautumisen ulottuvuudella Muutoslaboratorion osanottajat nostivat esiin tarpeen yhteiskunnalliseen asennemuutokseen, joka tunnustaa asunnottomien ihmisarvon ja osallistaa asunnottomia erilaisiin toimintoihin samalla heitä kuunnellen ja huolta pitäen, unohtamatta asunnottomuustyön vaatimaa realismia ja valmiutta kohdata takaiskuja.

Näin hahmoteltu visio konkretisoitiin muutoslaboratorion tuloksiksi, viideksi kehittämisen kärkihanke-esitykseksi. Kärkihankkeet ovat (1) asuntojen saatavuuden vahvistaminen; (2) asumisyksiköiden toimintakulttuurin kehittäminen; (3) Nopsajalka - liikkuva tuki asunnottomuustyössä; (4) asunnottomuustyön tekijöiden koulutus, vertaisoppiminen, työn mielekkyys ja hyvinvointi sekä (5) työtoiminta ja merkityksellinen tekeminen.

Tampereen kaupunki osallistui vuonna 2019 myös valtakunnallisen muutoslaboratorion, Asunto ensin 2.0, työkentelyyn, joka oli osa Verkstokehittäjät -hankkeen toteutusta. Muutoslaboratorio toteutettiin samanaikaisesti kuin Tampereen muutoslaboratorio, professori Annalisa Sanninon johtaman Tampereen yliopiston tutkijaryhmän ohjauksella. Asunto ensin 2.0 -muutoslaboratorioon osallistui laaja joukko eri kuntien, järjestöjen, valtion laitosten, STM:n, Y-säätiön ja ARA:n asiantuntijoita. Muutoslaboratoriossa kehitetyt kärkihankkeet laadittiin valtakunnallisen asunnottomuusohjelman tueksi. Keihäänkärjet ovat: asuntojen saatavuuden vahvistaminen; vaativimpien asiakkaiden asuminen ja palvelut; työtoiminta ja arjen mielekäs tekeminen; ennaltaehkäisy, asunnottomuuden

29.9.2020

riskien varhainen tunnistaminen ja asumisen turvaaminen; päihde-, mielenterveys-, terveys- ja asumispalvelujen integraatio asunto ensin -periaatteen pohjalta sekä asumissosiaalinen työ kuntien ja kuntayhtymien rakenteisiin.

3 Toimenpideohjelman tavoitteet

Toimenpideohjelmaan osallistuvat kunnat tekevät kattavan suunnitelman asunnottomuuden puolittamiseksi omalla alueellaan. Suunnitelmaan tulee sisältyä ainakin asunnottomille kohdennettavien asuntojen lukumäärä, kehitettävä matalankynnyksen sote-palvelu ja sen vakiinnuttaminen, alueen asunnottomuustyön yhteistyöverkoston kuvaus ja suunniteltu yhteistyö kunnan eri toimialojen, järjestöjen ja palveluntuottajien kanssa sekä asunnottomuuden suhteen riskiryhmien asumistilanteen kuvaus ja keskeiset toimenpiteet mahdollisten ongelmakohtien parantamiseksi.

3.1 Asunnottomille osoitettavat asunnot

Ympäristöministeriön tavoitteiden mukaan asunnottomuuden ehkäiseminen pyritään ottamaan huomioon MAL-sopimuksissa, erityisryhmien asumisen kehittämisessä sekä ennakoivassa talousneuvonnassa. MAL-sopimuksessa neuvotellaan kaupunkiseudun yhteinen vastuu kohtuuhintaisen vuokra-asuntotuotannon riittävästä uudistuotannon määrästä. MAL4-sopimuksessa todetaan, että asuntopoliitilla tavoitellaan kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäämistä. Vuonna 2020 voimaan astuvassa MAL4-sopimuksessa asetetaan tavoitteeksi, että kohtuuhintaisia asuntoja tulee valmistua 573 vuosittain. Kaupunkiseudun Asuntopoliittinen ohjelma laaditaan vuonna 2020. Asunnottomuuden poistamiseksi laaditaan seudullinen tilannekuva ja toimenpiteet. Seutuyhteistyössä laaditaan myös suunnitelma asuinalueiden eriytymiskehityksen tunnistamiseen ja ehkäisemiseen ja alueiden monipuoliseen kehittämiseen. Tampere seuraa myös omien alueidensa eriytymiskehitystä ja tämä huomioidaan suunniteltaessa toimenpiteitä asunnottomuuden ehkäisemiseksi. MAL4-sopimuksen mukaisesti kaupunkiseudun kunnat laativat parhaillaan yhteistä asuntopoliittista ohjelmaa. Asunnottomuuden poistamiseksi laaditaan seudullinen tilannekuva ja toimenpiteet.

Asuntoja arvioidaan kohdennettavan ohjelmakaudella asunnottomille vuosittain 200 vuosina 2021 ja 2022. Asuntoja kohdennetaan seuraavasti:

- Kaupunkinkikonsernin vuokra-asuntoyhteisöt: yhteensä 160 asuntoa / vuosi vuosina 2021 ja 2022
- Tontinluovutusmenettelyn kautta sekä yksittäisten asuntokohteiden kautta 40 asuntoa / vuosi vuosina 2021 ja 2022.

Tampereen kaupunki turvaa tontinluovutuksen keinoin uusien asuntojen rakentamista päihde- ja mielenterveyskuntoutujille sekä asunnottomuusuhan alla oleville. Säännöllisesti kokoontuvassa kaupungin erityisryhmien asumisen yhteistyöryhmässä varmistetaan hyvissä ajoin asemakaavoitusohjelmiin ja tontinluovutuksen ohjelmointiin vietävät ja tontinluovutuksen kautta mahdollistettavat asunnot päihde- ja mielenterveyskuntoutujille sekä asunnottomuusuhan alla oleville. Erityisryhmien asumisen yhteistyöryhmään osallistuvat palvelujen järjestämisestä ja palveluverkkosuunnitelmien laadinnasta sekä kaupungin asuntopoliitikasta, tontinluovutuksesta ja kaavoituksesta vastaavat tahot. Asemakaavoitus ja Kiinteistöt, tilat ja asuntopoliitikka - palveluryhmä käsittelee säännöllisesti myös erityisryhmien asumispalvelujen edellyttämät asemakaavamuutostyöt. Tonttihakuohjelmoinnissa otetaan huomioon tontinluovutus sekä asumispäivystys- että asumisyksikkötyyppiselle rakentamiselle samoin kuin tontinluovutus sellaiselle yleishyödylliselle asuntotuotannolle, missä kaupunki

29.9.2020

tontinluovutusehtona suosii hakijaa, joka tekee yhteistyötä kaupungin kanssa sosiaalisen asuttamisen asukasvalinnan osalta, kohderyhmänä päihde- ja mielenterveyskuntoutujat sekä asunnottomuustaiset. Yllä olevaa menettelyä on tarkoitus jatkossa toteuttaa mahdollisuuksien mukaan jokaisessa tonttihaussa, joita on kaksi kertaa vuodessa. Työssä huomioidaan tieto alueellisen eriytymiskehityksen tilanteesta ja segregaaion ehkäisy.

Asuntojen saatavuutta ja asunnottomille kohdistettavien asuntojen lukumäärää on tarkoitus kasvattaa jatkossa luomalla Tampereelle asumisen turvaamisen yhteistyömalli. Tavoitteena on laajentaa vuokra-asuntotoimijoiden verkostoa asuttamaan vuokra-asuntoihinsa hajautetusti henkilöitä, joilla on erityisiä haasteita vuokra-asunnon saamisessa. Kaupunkikonserniin kuuluvien vuokra-asuntoyhteisöjen tehtävä sosiaalisessa asuttamisessa on tärkeä. Seuraavien vuosien aikana kaupunkikonsernin vuokra-asuntoyhteisöillä on tulossa perusparannettavia kohteita, joiden asukkaille tulee löytää tilalle toinen asunto ja tämä haastaa asuntojen saatavuuden tilannetta uusille asukkaille. Esimerkiksi Hipposkylän 160 asukasta tulee asuttaa uudelleen vuonna 2021, mikä saattaa hankaloittaa toimenpideohjelman tavoitteisiin pääsemistä. Myös asuintalojen ja alueiden tasapainoinen kehittäminen sekä haitallisen eriytymiskehityksen ehkäiseminen luo tarvetta asuttaa asunnottomia useamman yleishyödyllisen vuokra-asuntoyhteisön asuntokantaan. Ohjelmakaudella kaupunki selvittää ja neuvottelee vuokra-asuntotoimijoiden kanssa toimintatavoista ja vastuista asuntojen saamisen turvaamiseksi. Asuntojen osoittaminen perustuu sosiaalipalveluiden lausuntoon, jossa asunnottomuus- tai sen uhka on todennettu. Asumisen onnistumisen edellytykset turvataan, kun valikoidaan huolellisesti palvelujen tuottajat ja räätälöidään asukkaiden tarpeen mukaan nykyistä tuettua asumista vahvempi ja joustavampi tuki. Näin tuetaan vuokranantajia asuntojen antamisessa kohderyhmän asunnoiksi. Asuntoja tarvitaan sekä olevasta vuokra-asuntokannasta että jatkuvasti myös uudistuotannon kautta.

3.2 Matalan kynnyksen ja liikkuvan tuen sosiaali- ja terveystalvelujen kehittäminen

Tampereen kaupunki osallistui STM:n suurimmille kaupungeille kohdistamaan rahoitushakuun, jossa haettavana oli noin 3 miljoonaa euroa valtionavustusta asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen. Asumisen tukea nopeasti, joustavasti ja lähelläsi -hankkeen tavoitteet keskittyvät erityisesti monialaisen liikkuvan tuen kehittämiseen asunnottomuustyöhön, jotta vaikeimmin asutettavien asuminen saadaan onnistumaan nykyistä paremmin. Lisäksi hanketyö kohdistuu asumisneuvonnan ja muiden ennaltaehkäisevien, matalan kynnyksen palveluiden kehittämiseen sekä asunnottomien ja erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden sosiaali- ja terveystalveluiden saatavuuden parantamiseen. Monialaisen liikkuvan tuen kehittäminen nostettiin sekä Tampereella että valtakunnallisesti muutoslaboratoriotyöskentelyssä yhdeksi kärkihankkeeksi. Nopeasti reagoiva, asiantunteva ja liikkuva monialainen tiimi on nähty keskeisenä keinona parantaa vaikeasti asutettavien asiakkaiden asumisen jatkuvuutta ja ennaltaehkäistä häätöjä ja muita asumisen kriisejä.

Hankesuunnitelman mukaan hankehenkilöstö organisoituu aikuissosiaalityön palveluihin. Asunnottomuustyöhön liittyvä asiantuntijuus keskitetään perustettavaan asumisen tuen palveluun, jonka vetäjänä toimii hankkeen projektipäällikkö-johtava sosiaalityöntekijä. Palvelussa työskentelevät asumisneuvojat ja moniammatillinen liikkuvan tuen tiimi. Tampereen muutoslaboratoriossa tiimi nimettiin Nopsajalaksi, joka tarjoaa apua viipymättä ja joustavasti. Työskentelyn kohderyhmänä ovat asunnottomuusuhan alla olevat, erityistä tukea tarvitsevat asiakkaat sekä asumispäivystyksestä tai muista asumisyksiköistä omaan asuntoon muuttavat asunnottomat asiakkaat. Asiakkaat ohjautuvat Nopsajalkaan esimerkiksi psykiatrisista sairaaloista, jolloin Nopsajalka tukee heidän kotiuttamistaan tai asuttamistaan. Myös vuokranantajien ja asumisneuvojen yhteydenotot asiakkaista, joiden tilanne on kriisiytynyt esimerkiksi psyykkisen sairauden vuoksi, voivat ohjautua Nopsajalalle.

29.9.2020

Tällöin Nopsajalan tehtävä on tukea asunnon säilyttämistä. Nopsajalan työskentelyyn kuuluu myös asumispäivystyksen asunnottomien asiakkaiden asuttamisen tuki. Asumispäivystyksissä on pitkäaikaisasunnottomia, joiden asuttaminen hajasijoitetusti vaatii erityistä tukea ja monisektoraalista yhteistyötä. Luottamuksen rakentaminen toisaalta asiakkaaseen ja toisaalta vuokranantajiin on keskeistä.

Erityistä Nopsajalan toiminnassa on palveluiden räätälöiminen ihmisen palvelutarpeita vastaavaksi kokonaisuudeksi sekä niiden koordinaatio. Työskentelyn tulee olla liikkuvaa ja määrääjoiltaan joustavaa, eli tarjota intensiivisempää tukea kriisitilanteessa ja hellittää otettaan, kun tilanne tasaantuu. Työskentelyn tulee tarvittaessa jatkua pitkäänkin asiakkaan kanssa. Nopsajalka-tiimissä on osaamista sekä sosiaalityöstä että päihde- ja mielenterveystyöstä. Tiimi asemoituu organisatorisesti osaksi aikuissosiaalityön palveluja mutta käytännön työtä tehdään tiiviisti Konsti-työryhmän kanssa. Nopsajalan asiakaskunnassa päihde- ja mielenterveysongelmat ovat erityisesti painottuneet, joten tiimistä tulee löytyä vahvaa osaamista moniongelmaisen, usein päihtyneen ja välillä psykoottisten tai muuten psyykkisesti oireilevien ihmisten auttamiseen. Palvelujärjestelmän tuntemus ja laajat konsultaatiomahdollisuudet perus- ja erikoissairaanhoidon kanssa takaavat sen, että kriisiapua saadaan nopeasti. Tilanteen vaatiessa Nopsajalka järjestää myös asunnon siivousta tai raivaussiivousta.

Hankekokonaisuuden lisäksi sosiaali- ja terveyspalveluiden uudelleenorganisoinnissa huomioidaan myös asunnottomuuden ehkäisy ja vähentäminen. Vuoden 2020 aikana selvitetään mahdollisuutta liittää etsivä työ osaksi aikuissosiaalityön palveluja. Tällä hetkellä etsivä työ on osa lasten ja nuorten palveluja, vaikka tosiasiasa suurin osa asiakkaista on täysi-ikäisiä. Etsivän työn liittäminen aikuissosiaalityön palveluihin tukisi avun tarpeessa olevien pääsemistä nopeammin tarvittavien sosiaalipalvelujen piiriin. Etsivä työ vahvistaisi myös kotiin vietävää, liikkuvaa tukea, kun etsivän työn työntekijä voisi toimia työparina kotiin tai asiakkaan lähiympäristöön vietävässä työssä.

3.3 Vuokra-asukkaiden talous- ja asumisen ongelmien ennalta ehkäiseminen

Asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi yhteistyö sosiaalitoimen, Kelan ja vuokrayhteisöjen välillä on keskeistä. Yhteistyömuotoja kehitetään jatkuvasti. Sujuvat yhteydenottotavat eri toimijoiden välillä takaavat nopean puuttumisen asumisen ongelmatilanteisiin. ASTA-hankkeen, aikuissosiaalityön ja yleishyödyllisten vuokratilayhteisöjen yhteistyössä kehitettävä kokeilu maksusuunnitelmista, yhdessä järjestettävä kurssitoiminta ja säännöllisesti koostuvat verkostot ovat esimerkkejä ennaltaehkäisyyn tähtäävästä yhteistyöstä. Maksusuunnitelmakokeilussa kohderyhmänä ovat nuoret VTS:n ja TVA:n asukkaat, joilla on vuokravelkaa. Toimenpideohjelmakauden aikana voidaan tavoitella kokeilun laajentamista myös muihin ikäryhmiin, mikäli kokeilusta saadaan hyviä tuloksia.

3.3.1 Asumisneuvonnan riittävän saatavuuden varmistaminen asumismuodosta riippumatta

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseksi tehdään asumisneuvonnasta lakisääteistä ja osoitetaan siihen riittävät resurssit. Ympäristöministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan asumisneuvonnan lakisääteistämistä toimintakaudelle 18.3.-31.12.2020. Asumisneuvonnan riittävyys turvataan yhdessä kuntien kanssa, ja asumisneuvontatoimintaa tulee olla saatavilla asumismuodosta riippumatta. Toimivaksi todetusta Asunto ensin -periaatteesta pidetään kiinni. Työryhmän tehtävänä on valmistella asumisneuvonnan lakisääteistämistä koskevat ehdotukset huomioiden lakisääteistämisen asuntopoliittiset ja muut mahdolliset

29.9.2020

tavoitteet. Puheenjohtajana toimii johtaja Jarmo Lindén Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:sta. Työryhmän jäsenenä on aihealueen keskeisiä asiantuntijoita ministeriöistä, kunnista ja järjestöistä. Tampereen kaupungilla on edustaja työryhmässä. Työryhmän raportti julkaistaan joulukuussa 2020.

Asumisneuvonnan saatavuus on turvattava Tampereella ennen lain voimaan astumistakin. Asumisneuvontaa tulee kehittää samanaikaisesti Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelman kehittämisen kanssa. Sosiaali- ja terveyskeskukset, Tampereella myös hyvinvointikeskukset, ovat paikkoja, joissa asumisneuvontaa on jatkossa oltava saatavilla matalan kynnyksen toimintana. Tulevaisuuden sote-keskusten kanssa rakennetaan yhteistyössä matalan kynnyksen asumisneuvonnan ja talousneuvonnan mallit. Yhteistyökäytäntöjä Kelan, sosiaalityön, asumisneuvonnan ja asumispalvelujen välillä tulee edelleen kehittää ja tiedonkulkua toimijoiden välillä tehostaa. Asumisneuvontaresurssia on tarkoitus ohjata sote-keskusten lisäksi myös nuorten Ohjaamolle, jotta nuorten asumisen ongelmien ennaltaehkäisy tehostuu. Asumisneuvojalla on tärkeä rooli monialaisissa työympäristöissä asumissosiaalisen työteen juurruttamisessa osaksi perustyötä. Asumisneuvoja voi konsultoida ja kouluttaa muita ammatillaisia asumissosiaaliseen työhön ja asumisen asioihin.

3.3.2 Talousneuvola

Talousneuvola on ASTA-hankkeen, Ennakoiva talousneuvonta -hankkeen ja aikuissosiaalityön kehittämä ja talous- ja velkaneuvonnan sekä ulosottoviraston yhdessä toteuttama uusi, matalan kynnyksen palvelumuoto. Talousneuvolassa kuntalaisille tarjotaan moniammatillista talousohjausta ilman aikavarausta. Helposti lähestyttävän ja ratkaisukeskeisen palvelun tavoitteena on vahvistaa oman talouden hallintaa sekä ehkäistä velkaantumista, velkaongelmien syvenemistä ja näihin liittyviä vakavia seurauksia, kuten asunnottomuutta. Talousneuvolassa ovat tavattavissa sosiaaliohjaaja tai sosiaalityöntekijä, talous- ja velkaneuvoja, kokemusasiantuntija ja ulosottoviranomainen. Talousneuvolassa työskentelevillä sosiaaliohjaajalla ja sosiaalityöntekijällä on viranomaisoikeudet tehdä asiakkaalle tarvittaessa sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi.

Talousneuvolan sijaintina on ollut 2019-2020 Tipotien sosiaali- ja terveysasema, ja jatkossa palvelua on tarkoitus laajentaa muihin hyvinvointikeskuksiin. Sijainnilla pyritään osaltaan vähentämään raha-asioihin ja avun hakemiseen liittyvää stigmaa – palvelu on tarjolla siellä, missä erilaisissa elämäntilanteissa olevat kuntalaiset muutenkin asioivat. Talousneuvola on toteutettu koronaepidemian aikana myös puhelinpalveluna, minkä kuntalaiset ovat hyvin löytäneet. Palvelu on muutenkin sen alusta alkaen osoittautunut suosituksi ja kerätyn palautteen mukaan tarpeelliseksi. Talousneuvolaan on ohjautunut laajasti eri palveluista ja toisaalta suoraan internetistä löytyneiden yhteystietojen kautta. Syksystä 2019 lähtien Talousneuvolasta on apua ja neuvontaa saanut satoja kuntalaisia. Toimenpideohjelmakauden aikana Talousneuvola tulee juurruttaa osaksi palvelurakennetta.

3.3.3 Talous- ja asumistaitoja tukeva ryhmätoiminta

Arjen talous tasapainoon -ryhmä on tarkoitettu tamperelaisille, joille on muodostunut vuokravelkaa. Erityisesti ryhmä on kohdennettu niille aikuissosiaalityön asiakkaille, joille on toistuvasta vuokravelkaantumisesta muodostunut asumisen vaarantava kierre. Ryhmää on suunniteltu ja kokeiltu ASTA-hankkeessa kahden pilottiryhmän verran. Ryhmän tavoitteena on asumisen turvaaminen, velkaantumisen pysäyttäminen sekä taloudenhallintaa vahvistavien tietojen ja taitojen lisääminen. Ryhmässä annetaan ohjausta vuokravelan lisäksi myös kokonaisvelkatilanteen selvittämiseen. Ryhmä toteutetaan yhteistyössä vuokranantajien kanssa siten, että vuokravelan perinnän eteneminen pysäytetään ryhmän ajaksi. Työskentelyote on ratkaisukeskeinen ja ryhmäläisten erilaisia osallistumisen tapoja kunnioittava. Ryhmään sitoutuneiden kohdalla harkitaan myös vuokravelan maksussa tukemista ehkäi-

29.9.2020

sevällä toimeentulotuella. Tarkoitus on jatkokehittää toimintaa, seurata toiminnan vaikutuksia ja juurruttaa ryhmätoiminta osaksi perustoimintaa. Jatkossa ryhmään voisi ohjautua myös muita kuin aikuissosiaalityön omatyöntekijöiden asiakkaita, jolloin mahdollisuus tarjoutuisi laajemmalle joukolle tuen tarpeessa olevia.

Aikuissosiaalityön alle 30-vuotiaiden palvelussa on toteutettu jo vuosien ajan Fyrkkaa ja fiilistä -ryhmätoimintaa. Ryhmään on osallistunut nuoria, joilla on rahankäyttöön liittyviä pulmia. Ryhmät ovat olleet suosittuja, ja niistä saatava hyöty on osoittautunut ilmeiseksi. Ryhmässä on vierailut eri alojen asiantuntijoita ja osallistujille on tehty myös henkilökohtaisia suunnitelmia paremman henkilökohtaisen taloudenpidon tueksi. Ryhmissä on hyödynnetty kokemusasiantuntijuutta ja vertaistuellinen elementti on ollut vahva. Koronaepidemian aikana kokeiltiin myös verkkomuotoista kurssia. Ryhmätoiminta on vakiintunut ja osa aikuissosiaalityön palvelujen palvelu- ja vuosisuunnitelmaa, mutta sen liittäminen osaksi toimenpideohjelmaa on keino tehdä tästä vaikuttavaksi havaitusta toiminnasta yhä systemaattisempaa.

3.3.4 Nuorten asumistaitojen kurssi

Tampereelle kehitettiin PAAVO II-ohjelmakaudella nuorten asumistaitojen kurssia yhteistyössä asuntotoimen, aikuissosiaalityön, etsivän nuorisotyön ja vuokratyöyhteisöjen kanssa. Tavoitteena oli tukea itsenäistyvän nuoren asumisen alkua tarjoamalla ennen omaan kotiin muuttamista tietoa asumisen asioista. Ryhmätoimintaa järjestettiin monialaisesti toteutettuna useita vuosia. Osallistumalla ryhmään nuoren vuokra-asunnon saamista yhteistyövuokranantajilta, eli VTS:ltä ja TVA:lta, edesautettiin. Ryhmätoiminta jatkui vuosia, mutta on ollut tauolla 2017 lähtien. Koska nuorten asunnottomuus on lähtenyt kasvuun Tampereella, käynnistetään nuorten asumistaitojen kurssitoimintaa uudelleen. Vertaistuellinen tapa saada monipuolista asiantuntijatietao asumisen eri osa-alueista on koettu toimivaksi. Nuorten asumistaitojen kurssitoiminta toteutetaan monialaisesti, poikisektoraaalisena yhteistyönä. Hankkeeseen palkattava asumisneuvoja ja nuorten Ohjaamon työntekijät ottavat kurssitoiminnasta koordinaatiovastuun, mutta asiantuntijoina hyödynnetään muun muassa vuokratyöyhteisöjen työntekijöitä.

3.4 Erityisryhmien ja riskiryhmien huomioiminen asunnottomuustyössä

Valtakunnallisesti ja paikallisesti nuorten asunnottomuus on ollut kasvussa. Kehittämiskohteeksi ohjelmassa nostetaan nuorten asunnottomuuden ehkäisy. Nuorten asumisneuvonnan ja ennalta ehkäisevä työ, kuten nuorten asumisen koulukiertueen jatkaminen ja kehittäminen on tärkeää. Yhteistyössä muun muassa nuorten asumisneuvonnan, vuokra-asuntoyhteisöjen, oppilaitosten ja Tampereen vuokra-asukkaiden talousongelmien ennaltaehkäisy -hankkeen eli ASTA-hankkeen kesken kehitetään uusia keinoja ehkäistä ja puuttua nuorten asunnottomuuteen. Nuorille erityisesti kohdennettävien tuetun asumisen asuntojen tarve kartoitetaan ohjelmakaudella.

Asunnottomuus asettaa tietyt ihmisryhmät erityisen haavoittuvaan asemaan. Nuorten lisäksi naiset on jo vuosia sitten tunnustettu erityisen haavoittuvaksi ryhmäksi, joka on riskissä joutua asunnottomana ollessaan erilaisen hyväksikäytön ja väkivallan uhriksi. Nais erityistä asunnottomuustyötä on toteutettu valtakunnallisessa Nea-hankkeessa. Tampereella Nea-hanketyötä on tehty Völjy-hankkeen osana, ja työntekijäresurssi on kohdistunut huumeita käyttäviin naisiin. Nea-hanke on päättymässä 2020 lopussa, mutta sille on haettu jatkorahoitusta. Tampereelle on perustettu naistyön verkosto, jossa nostetaan esille nais erityisiä kysymyksiä ja ilmiöitä. Nais erityisyys tulee ottaa huomioon myös asumisyksiköissä tila- ja turvallisuusjärjestelyin. Esimerkiksi Tastussa on suunniteltu järjestelyjä, joilla naisten turvallisuutta voidaan varmistaa; samoin Alfa-kuntoutuksen Pispalan

29.9.2020

tukiasumisyksikössä on suunnitteilla rakennuksen tietyn osan varaaminen pelkästään naisten käyttöön. Naiserytisyys tulee huomioida jo rakennussuunnittelun vaiheessa, kun valmistellaan Tampereelle uutta asumispäivystysyksikköä.

Maahan muuttaneiden asunnottomuuden taustalla on samoja syitä kuin kantaväestöllä: kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puute, heikko taloudellinen tilanne, luottotietojen menetykset, häätö sekä mielenterveys- ja päihdeongelmat. Muuttoja tehdään usein paikkakunnalta toiselle ilman tietoa vakituisesta asunnosta ja silloin turvaututaan tilapäismajoitukseen tuttavien tai sukulaisten luona. Etninen tausta voi johtaa syrjintään asuntomarkkinoilla, ja oleskelulupien katko tai puuttuminen vaikeuttaa asunnonhakua. Aikuissosiaalitoimen palveluissa on kotoutujille tarjolla erityistä tukea asumiseen. Lähiohjaus keskittyy konkreettisissa asioissa ohjaamiseen ja opastamiseen. Asunnottomat maahan muuttaneet ova useimmin koto-ajan ylittäneitä, jotka ovat siirtyneet itsenäisesti kunnasta toiseen.

Niin kutsutut paperittomat ovat yksi asunnottomien erityisryhmä. Paperittomiksi rinnastetaan myös EU-kansalaisia, jotka eivät ole sosiaaliturvavakuutettuja omassa maassaan. Tähän ryhmään kuuluu niin sanottu liikkuva väestö, joka on tullut Suomeen pääosin Romaniasta ja Bulgariasta. Paperittomuus on ilmiönä monimuotoinen ja siihen kuuluu joukko eritaustaisia ja eri tavoin maahan tulleita henkilöitä. Yleisesti paperittomiksi määritellään henkilöitä, joilla ei ole voimassaolevaa oleskelulupaa. Tästä johtuen paperittomuudesta puhutaan usein laittomana maassa oleskeluna, vaikka joillakin paperittomilla on oikeus oleskella Suomessa. Paperittomaksi henkilö voi päätyä kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen, kielteisen oleskelulupapäätöksen jälkeen tai viisumin tai oleskeluluvan umpeuduttua. Joissakin tilanteissa oleskelulupaa ei ole haettu lainkaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon näkökulmasta paperittomuus tarkoittaa useimmiten sitä, että henkilöllä ei ole oikeutta julkisiin palveluihin kuin rajoitetusti. Tämä voi johtaa moniin ongelmallisiin tilanteisiin, kuten asunnottomuuteen, köyhyyteen ja hyväksikäyttöön. Paperittomien henkilöiden kokonaismäärää ei tiedetä, mutta Tampereella vain vähäinen määrä henkilöitä on hakeutunut sosiaalipalveluihin kiireellisen avun piiriin. Turvapaikanhakijataustaisten henkilöiden kiireellinen avuntarve alkaa yleensä silloin, kun vastaanottopalvelut on päätetty ja henkilö jää ilman yöpymispaikkaa.

Tampereen kaupunki on luonut toimintamallin sosiaalipalveluihin liittyen paperittomien ja liikkuvan väestön palveluihin⁴. Sosiaalipalveluissa on rakennettu toimintamallia, jonka lähtökohtana on Sosiaalihuoltolaki. Sen mukaan jokaisella kunnassa oleskelevalla on oikeus saada kiireellisessä tapauksessa hänen yksilölliseen tarpeeseensa perustuvat sosiaalipalvelut, eli paperittomalla henkilöllä on oikeus ruokaan, majoitukseen ja terveydenhuoltoon, jos se on arvioitu kiireelliseksi ja välttämättömäksi. Asunnoton henkilö voidaan ohjata tilapäismajoitukseen esimerkiksi hätämajoitusyksikköön. Virka-ajan ulkopuolella kiireellistä ja päivystyksellistä apua paperittomat henkilöt voivat hakea Sosiaalipäivystyksestä. Tällä hetkellä Tampereen kaupunki tarjoaa tilapäistä ja lyhytaikaista yömajoitusta Tampereella oleskeleville paperittomille henkilöille Kaupin hätämajoitusyksikössä, jossa on 10 vuodepaikkaa. Yksikössä ei ole henkilökuntaa, vaan vartijapalvelu vastaa majoitukseen sisäänpääsystä ja varmistaa asumisen turvallisuuden.

---

⁴ Tampereen kaupunginvaltuusto on päätöksellään 8/2019 edellyttänyt, että kaupungin eri palveluissa huomioidaan paperittomat henkilöt ja ryhdytään toimiin, jotka varmistavat heidän oikeutensa ja kohtelunsa kansallisen lainsäädännön ja ihmisoikeussopimusten edellyttämällä tavalla.

29.9.2020

Rikostaustaiset ja vankilasta vapautuvat on tunnistettu asunnottomuuden kannalta riskiryhmäksi. Tampereen kaupunki osallistui jo PAAVO I -kaudella Nimi ovelsa -hankkeeseen ja Tampereella hanke kohdistui erityisesti rikostaustaisiin henkilöihin. Tällä hetkellä asunnottomaksi vankilasta vapautumista yritetään estää ylisektoraalilla yhteistyöllä Rikosseuraamuslaitoksen, sosiaalipalvelujen, asiakasohjausyksikön ja paikallisten järjestöjen kanssa. Rikostaustaiset ja vankilasta asunnottomana vapautuvat on valittu Rikosseuraamuslaitoksen ja Tampereen kaupungin yhteiskehittämisen erityiseksi painopisteeksi. Vuonna 2020 käynnistyvän yhteistyön tarkoituksena on luoda selkeät toimintamallit ja palvelupolut yhteisille asiakkaille ja näin välttää rikostaustaisten joutumista asunnottomiksi. ViaDia Pirkanmaa ry:n ja Silta-Valmennus-yhdistyksen vuosia jatkunut työskentely tämän kohderyhmän kanssa on luonut Tampereelle vaikuttavia ja merkittäviä työmuotoja, joita tulee hyödyntää osana toimenpideohjelmaa. Järjestöillä on usein vahva siltanrakentajan rooli, kun rikostaustaisen henkilön luottamusta yhteiskuntaan ja palvelujärjestelmään vahvistetaan.

3.5 Toimijoiden välisen yhteistyön vahvistaminen

Tampereella asunnottomuustyö on ollut laajaa ja systemaattista jo vuosien ajan, ja monia rakenteita työlle on jo olemassa. Rakenteet yhteistyöverkostoille ja poikkisektoriselle vaikuttamiselle ovat aivan oleellisia, jotta asunnottomuus vähenee entisestään. Yhteistyöhön tarvitaan sosiaalipalveluiden lisäksi terveystyöt, vuokratotaloyhteisöt, kaupungin asumista ja kaavoittamista suunnittelevat yksiköt ja järjestöt. Yhtenä uuden asumisen tuen palvelun tehtävänä on verkostoyhteistyö keskeisten toimijoiden kanssa. Toimeentulotuen Kela-siirron jälkeen Kelan rooli asunnottomuustyössä on muuttunut keskeiseksi. Kela voi toiminnallaan edesauttaa asunnottomuusongelman ratkaisemista, mutta mikäli Kelan käytännöt eivät tue asunnottomuustyötä, Kelan toiminnan vaikutus voi olla päinvastainen. Siksi kunnan ja Kelan välistä yhteistyötä pitää edelleen kehittää, ja Kela kutsutaan paikallistasollakin asunnottomuustyöhön mukaan. Järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä tiivistetään luomalla asunnottomuustyön verkosto Tampereelle. Näillä toimenpiteillä tavoitellaan sekä rakenteellisen tason vaikutuksia asunnottomuuden vähenemiseksi että ruohonjuuritason tiedon vaihtamista ja hyödyntämistä tehtävien päätösten ja kehittämistyön lähtökohtina.

Asunnottomuuden puolittamisen toimenpideohjelman yhtenä toimenpiteenä nimetään asunnottomuuden puolittamisen yhteistyöryhmä, johon kutsutaan eri organisaatioista päättävissä asemassa olevia henkilöitä. Yhteistyöryhmä toimii myös asunnottomuushankkeen ohjausryhmänä. Pormestarin nimeämään yhteistyöryhmään kutsutaan keskeisten yhteistyötahojen edustajat, kuten suurimpien, yleishyödyllisten vuokratyöryhmien edustajat; Rikosseuraamuslaitoksen; Kelan; aikuissosiaalityön ja lasten ja nuorten palvelujen; asunnottomuustyössä mukana olevien keskeisimpien järjestöjen ja kaupungin asumisen kehittäminen ja palvelutilaverkot -yksikön edustajat. Keskeisiä järjestötoimijoita ovat A-Kilta ry, A-Klinikkasäätiön alainen Völjy-hanke, ViaDia Pirkanmaa ry, Alfa-kuntoutus ry, Silta-Valmennus ry ja Nauha ry.

Tampereella on paljon järjestöjä ja muuta 3. sektoria, jotka tuottavat huomattavan osan tamperelaisten päihde-, mielenterveys-, päivätoiminta- ja asumispalveluista. Järjestöjen kanssa tehdään jatkuvasti yhteistyötä sekä asiakastasolla että kehittämisen ja suunnittelun tasolla. Asunnottomuustyössä järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on erityisen tärkeää, koska järjestöt tavoittavat muun muassa katutyön ja etsivän työn keinoin peruspalveluiden ulkopuolella olevia asiakkaita. Järjestöjen edustajia osallistui Tampereen asunnottomuuden muutoslaboratoriotyöskentelyyn, joten järjestöt ovat olleet ideoimassa Tampereen asunnottomuusohjelmaa ja asunnottomuushanketta. Heidän asiantuntemustaan on tarkoitus hyödyntää jatkossa työpajatyöskentelyssä, joka tukee liikkuvan tuen työntekijöiden työtä.

29.9.2020

Asunnottomuuden puolittamisen yhteistyöryhmän lisäksi luodaan asunnottomuustyön yhteistyöverkosto, johon kutsutaan asunnottomuustyötä tekeviä käytännön työntekijöitä eri palveluista ja järjestöistä. Verkosto koostuu säännöllisesti. Kyseessä on avoin keskustelufoorumi, jossa ylläpidetään asunnottomuustyön tilannekuvaa kaupungissa, jaetaan tietoa palveluista ja ajankohtaisista asioista sekä tarjotaan osallistujille vertaistukea omaan työhönsä. Yhteistyöverkoston yhtenä tavoitteena on ajankohtaisten ilmiöiden ja ruohonjuuritason tiedon nostaminen keskusteluun ja asunnottomuustyön kehittämisen kohteeksi. Jotta toimenpideohjelman tavoitteissa voidaan onnistua, tulee reagoida nopeasti uusiin ja muuttuviin ilmiöihin. Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset ja kriisit heijastuvat asunnottomien määrään ja heidän asemaansa, kuten koronaepidemian osalta on tullut ilmi.

Järjestöyhteistyön lisäksi toimenpideohjelman tavoitteena on parantaa kaupungin eri palveluyksiköiden välistä yhteistyötä asunnottomuuteen liittyen. Asumissosiaalisen työotteen ja puheeksioton levittäminen sosiaalipalvelujen lisäksi myös terveystalouteen on keskeistä. Palveluohjaukseen ja puheeksiottoon tulee luoda selkeät työvälineet ja asiakaspolut sekä hyödyntää jo olemassa olevia systemaattisesti. Terveystalouden osalta asunnottomat jäävät perusterveydenhuollon osalta katveeseen, mikä voi aiheuttaa akuuttisairaanhoidon ja laitoshoidon tarvetta, kun perussairauksia ei hoideta ajoissa. Asunnottomuuteen liittyvä vakavan väkivallan ja varhaisen kuoleman riski tulee tiedostaa terveydenhuollossa. Asunnottomat ovat yksi sosiaali- ja terveystalouden välisen yhteistyön keskeinen asiakasryhmä, koska asiakkailta on usein moninaista palvelu- ja tuen tarvetta.

Toimenpideohjelmaan osallistuvat kunnat kokoavat alueellaan asunnottomuustyön yhteistyöverkoston, mukaan lukien järjestöt ja palveluntuottajat. Näille tahoille ympäristöministeriö järjestää 1-2 kertaa vuodessa seminaarin, jossa kunnat vuoroittain esittelevät omaa asunnottomuustyötään. Tavoitteena on jakaa informaatiota ja hyviä toimintatapoja, vahvistaa toimijoiden yhteistyötä ja vakiinnuttaa asunnottomuusverkostot kunta- ja aluetasolla. Lisäksi Verkostokehittäjä-hanke järjestää valtakunnallisesti asunnottomuuteen liittyviä koulutuksia ajankohtaisista aiheista. Verkostokehittäjä on Y-säätiön koordinoima asumissosiaalista kehittämistyötä tekevien kumppanuushanke, jonka tehtävänä on järjestää asumissosiaalityöhön liittyviä koulutuksia, seminaareja ja yhteisen kehittämisen ja oppimisen foorumeja. Paikallisesti Tampereella on järjestetty jo vuosien ajan asumissosiaalisen työn teemapäiviä, jotka ovat koonneet yhteen laajasti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia, vuokratyöntekijöitä ja 3. sektorin toimijoita. Toimenpideohjelman aikana yhteistyössä järjestettyjä koulutuksia ja työpajoja lisätään, yhtenä esimerkkinä traumainformoituun työotteeseen liittyvät seminaarit ja työpajat, jotka suunnataan sosiaali-, asumis- ja terveystalouden ammattilaisille. On syytä tiedostaa asunnottomuustyön raskaus ja vaativuus ja jakaa kentän hyviä toimintatapoja.

4 Toimenpideohjelman tavoitteiden seuranta ja arviointi

Verrattuna aiempaan kuntien ja erityisesti suurten kaupunkien rooli ja vastuu asunnottomuuden vastaisessa työssä on kasvanut. Tämä johtuu valtakunnallisesta kehityssuunnasta, jossa ministeriöiden ohjaus kunnille on vähentynyt asunnottomuusongelman ratkaisemiseksi. Tampereen kaupunki on asettanut kunnianhimoisen tavoitteen asunnottomuuden vähentämiseksi. Jotta siihen päästään, on tehtävä laajaa ja systemaattista yhteistyötä. Asunnottomuuden puolittamisen toimenpideohjelmaa toteutetaan poikkihallinnollisesti. Ohjelman tavoitteiden toteutumista seurataan asunnottomuuden puolittamisen yhteistyöryhmässä. Yhteistyöryhmän jäsenet edustavat taustaorganisaatioitaan, jotka kantavat omalta osaltaan vastuuta tavoitteisiin pääsemisestä. Tiedontuotantoa tulee kehittää ohjelmakaudella, jotta asunnottomien lukumäärästä saataisiin kerran vuodessa tehtävän poikkileikkauksien lisäksi tarkempaa ja ajantasaisempaa tietoa. Asunnottomuuden puolittamisen yhteistyöryhmässä

29.9.2020

määritellään ne tunnusluvut, joita seurataan systemaattisesti. Asunnottomuustyön verkostosta nousevat havainnot ja uudet ilmiöt on nostettava systemaattisesti esille. Tässä voidaan hyödyntää rakenteellisen sosiaalityön raportointivälineitä.

Asunnottomuuden vähentämisen tavoitteesta raportoidaan osana Tampereen kaupungin palvelu- ja vuosisuunnitelmaraportointia. Toimenpiteiden vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta tulee arvioida koko ohjelmakauden ajan. Jos jokin suunniteltu toiminto ei toimi, tulee sitä muuttaa ketterästi, jotta asetetut tavoitteet saavutetaan. Seurattavia asioita ovat ainakin: asiakasmäärät eri toiminnoissa; asunnottomille osoitettujen asuntojen lukumäärän toteutuminen; tehdyt interventiot, kuten häätöjen ennaltaehkäisy tai peruuntuminen; Nopsajalan osalta tuen turvin asuttujen asunnottomien lukumäärä ja asumisen sujuminen; vuokravelkoihin käytetyn toimeentulotuen kehitys sekä yhteistyöverkostoilta tullut palaute. Lisäksi vuosittain seurataan Tampereen asunnottomien lukumäärää osana ARA:n poikkileikkauslaskentaa.